

A Pom Pom talány

Egy új érv a szigorú ellipszisonosság ellen

Lipták Anikó
Leideni Egyetem

1. Bevezetés

Ez a tanulmány a fragmentumok értelmezési problémáit vizsgálja, különös tekintettel az ellipszis azon tulajdonságára, hogy a hiányzó, ki nem ejtett tartalomnak nyelvi előzménye kell, hogy legyen, amely bizonyos szempontból hasonlít a ki nem ejtett tartalomra. A cikk amellett érvel, hogy az ellipszisek és az előzményük közti megegyezés nem feltétlenül teljes szemantikai megegyezés, olyan példák alapján, melyekben a fragmentumot olyan korrekció követi, mely következtetni enged az elhallgatott részek értelmére. Az új adatok elemzése során azt látjuk, hogy a ki nem ejtett predikátumok jelentése eltolódhat az előzménypredikátumhoz képest. Amellett fogunk érvelni, hogy az eltolódás egy akkomodációs lépés, amiben az előzmény értelmezője szétválasztja az előzménypredikátum jelentését *tárgyalt tartalom* (*at-issue content*) illetve *nem tárgyalt tartalom* (*non-at-issue content*) részre, és az ellipszis csak a *tárgyalt tartalomra* vonatkozik.

2. Az ellipszis és az azonosság

A hiányos szerkezetű mondatok és struktúrák megértésének egyik sarkalatos pontja az a kérdés, hogy a hiányzó, ki nem ejtett szintaktikai/szemantikai tartalom hogyan viszonyul az őt megelőző, ún. előzmény (idegen szóval *antecedens*) szintaktikai/szemantikai tartalmához. Az ellipszis-előzmény hasonlóságának mibenléte régóta foglalkoztatja a generatív szakirodalmat (legelső említését lásd Chomsky (1965)), és manapság az *ellipszisonosság* (*ellipsis identity*) néven ismert.

A jelenség bemutatására ebben a cikkben a hiányos szerkezetű mondatok közül a fragmentumokat használom. Ezek olyan frázisszintű, de mondatértelmű kifejezések, melyek mondatokhoz hasonló nyelvi környezetben jelennek meg. A fragmentumok nyelvi környezethez kötött megjelenése világosan látható abban, hogy tipikusan korrekciókban, helyeslésekben vagy kérdőszavas kérdésekre adott válaszként használjuk őket, mint az (1) példában.

- (1) – Hova mész?
– *Iskolába.*

A dőlt betűs fókuszált fragmentum ebben a példában a megelőző kérdésre adott válaszkonstituensként szolgál (Surányi 2011; Lipták 2011). Mint ilyen, kötelezően meg kell egyezzen az előzményében kifejtett kérdéssel, az ún. *kérdés-válasz kongruencia* elv alapján (Halliday 1967; Krifka 2004), azaz a válaszkonstituens a kérdőszavas frázis megfelelője. A megfelelés egyrészt szemantikai, hiszen mind a kérdőszó, mind a válaszfókusz értelmezésében alternatívák egy halmaza játszik központi szerepet (l. Hamblin 1973; Rooth 1992), másrészt szintaktikai, hiszen a válaszfókusz teljes mondatok esetében az azonosító fókusz ige előtti pozíciójában lenne megtalálható (Kenesei 1986), párhuzamosan a kérdőszavas frázisok ige előtti fókuszpozíciójához.

Annak ellenére, hogy a fragmentumok kiejtett formája csak egy szintaktikai frázisnak felel meg, jelentésüket és használatukat tekintve mondatértékűek: rövidegük ellenére jelentésük

nem csak az általuk kifejtett mondatösszetevő jelentése, hanem egy egész mondaté, azaz *propozicionális* tartalmuk van. Így az (1)-es mondatpárban az *Iskolába* kifejezés nem csak egy helyhatározó, hanem maga az *Iskolába megyek* propozíció. A közlést nem lehet ettől eltérő formában érteni illetve használni, a válaszadó nem értheti alatta például, hogy iskolába menet beugrik még a boltba tízórait venni. A válasz csak az *Iskolába megyek* közléssel egyenértékű, nem lehet semmilyen módon több, de nem lehet semmilyen módon kevesebb sem annál.

- (1') – Hova mész?
 – ISKOLÁBA. = Iskolába megyek.

Ennek a szabályosságnak a levezetésére az ellipszis szakirodalmának teljessége egyetért abban, hogy a hiányzó predikátum – esetünkben a *pro*_{1SG} *megyek* szakasz – részét kell formáljia a fragmentum jelentésbeli megjelenítésének, azaz odaértendő mint a propozíció predikátuma. Krifka (2004) szemantikai megközelítését használva, a kérdés és a válasz a következő logikai formuláknak feleltethetők meg:

- (2) antecedens (*Hova mész?*): $\lambda x. [\text{megy}(\text{te})(x)]$
 fragmentum (*Iskolába.*): $\lambda x. [\text{megy}(\text{én})(x)](\text{iskola})$

Azt mondhatjuk tehát, hogy az elliptált mondatrész „oda van értve”, azaz szemantikailag jelen van a közlés tartalmában, és nyilvánvalóan az előzménymondatból származik: az előzmény, azaz a kérdés, a *megy* predikátum egyik határozójára irányul, így a válasz is a *megy* predikátum határozójára kell vonatkozzon. Ez azt mutatja, hogy az ellipszis bizonyos mértékben azonos kell legyen az előzményének az ellipszissel párhuzamba állítható részével, amit az *ellipsziszazonosság* követelményének fogunk nevezni a továbbiakban.

Már a fenti példából is kitűnik, hogy az *ellipsziszazonosság* tételének megfogalmazása nem egyszerű dolog: míg a hiányzó ige szemantikai tartalma (*megy*) teljesen meg kell feleljen az előzmény igéjének, azaz teljes jelentésbeli egyezésre van szükség, a példánk azt is bemutatja, hogy az ige alanya változhat: a kérdésben szereplő egyes szám második személyű alany (a hallgatót megszólító *pro*_{2SG}, „te”) átváltható a válaszban egyes szám első személyű alannyá (a beszélőt jelölő *pro*_{1SG} „én”-re), ahogy Sag és Hankamer (1984) rámutatott. Ezzel párhuzamosan, az ige alanyának függvényeként az ige személyragos formája is változik (*mész/ megyek*).

Az ilyen és az ehhez hasonló szabályos megfeleltetések/átváltások kérdéskörét hívja a szakirodalom az ellipsziszazonosság jelenségének. A jelenség vizsgálata két központi kérdés köré csoportosul. Az egyik, hogy milyen módon legyen az ellipsziszazonosság követelménye megfogalmazva: *szigorúan*, azaz nem engedve meg semmilyen lexikális eltérést ellipszis és antecedens között, kivéve esetleg (elméletektől függően) a főntebb említett alany- és igeformaváltást (l. Kennedy 2008); vagy *lazán*, azaz bizonyos eltéréseket megengedve például akkomodáció által (l. Thoms 2013). A másik kérdés azzal foglalkozik, hogy a grammatika *melyik szintjén* kell az azonosság követelményét megfogalmazni.

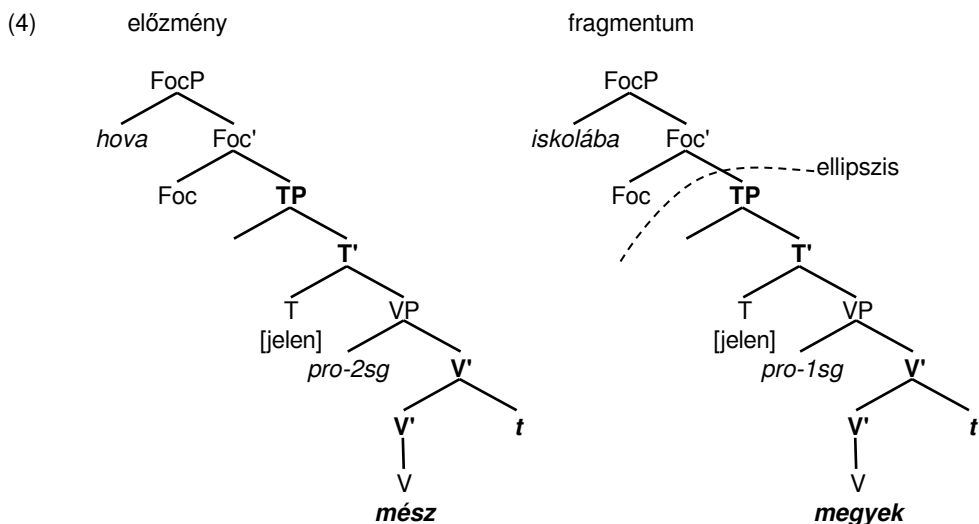
Ez utóbbi kérdés azokban az ellipsziselméletekben merül fel, amik az ellipszishoz nemcsak szemantikai, hanem szintaktikai reprezentációt is rendelnek. Ez alapján kétféle ellipszismegközelítésre van példa az irodalomban: az úgynevezett *nem strukturális* alapú ellipsziselméletekben (Dalrymple–Shieber–Pereira 1991; Hardt 1993; Stainton 1995; Culicover–Jackendoff 2005; Ginzburg 2012) az ellipszis alá eső részek csak szemantikai tartalomnak felelnek meg: a ki nem ejtett tartalom csak a jelentés szintjén létezik, szintaktikai reprezentációja nincs. Az ún. *strukturális* elméletek ellenben a jelentéstartalom meglétén túl szintaktikai formát is rendelnek a ki nem ejtett mondatrészekhez (Ross 1967; Lasnik 1995; Merchant 2001; 2005; 2008 és még sokan mások). Ezek az elméletek azt állítják, hogy az ellipszisek a felszínen meg nem jelenő mondattartalmat ki nem ejtett szintaktikai reprezentáció formájában magukban

hordozzák. Azaz a fragmentumok szintaktikailag teljes mondatok, amelyekben a beszélő a mondat egy összetevőjét ejti ki, a szintaktikai struktúra többi része pedig ellipsis (elhallgatás) alá esik, de az elhallgatott kifejezések a mondat szerkezetben megépülnek, és a megszokott módon jelentést hordoznak, akár a teljesen kiejtett mondatokban. Magyar fragmentumokra alkalmazva a strukturális elmélet azt állítja, hogy a fragmentum (akár a kérdőszavas előzménye) az ige előtt megjelenő fókuszált elem, és a ki nem ejtett, ellipsis alá eső mondatrész az igeidő projekciója, mely szintaktikailag jelen van és tartalmazza az igét, az alanyt és a helyhatározó nyomát (Lipták 2011).

- (3) –_[FocP] Hova –_[TP] *pro*_{2SG} *mész t*]
 –_[FocP] ISKOLÁBA –_[TP] *pro*_{1SG} *megyek t*]

Mivel a nem strukturális ellipsiselméletekben a ki nem ejtett elemeknek csak szemantikai reprezentációja van, a hiányzó részek azonossági feltételei is evidensen csak szemantikai tételként definiálhatók. A strukturális elméletek azonban kétféle típusra bomlanak az ellipsisazonosság kérdését tekintve: vannak olyan munkák, amik az ellipsisazonosság követelményét szintaktikai struktúrákon definiálják (pl. Lasnik 1995; Tanaka 2011; Johnson 2012), és vannak olyanok, amik szemantikai tételként kezelik (pl. Merchant 2001; Thoms 2013; Weir 2014).

A szintaktikai ellipsisazonosságot feltételező művek szintaktikai azonosságon a struktúrák *izomorfikus* voltát értik (l. Tanaka 2011). Így az ellipsisazonosság követelménye ezekben az elméletekben azt írja elő, hogy az ellipsis és antecedense ugyanolyan szintaktikai struktúrát tartalmazzon, azaz egyforma szerkezetű ágrajzoknak feleljen meg, ahol a csomópontok és a szóelemek is egyformák – kivéve a nyomok illetve az ellipsisen kívülről kötött/indexált elemek indextartalmát, valamint a fent említett diskurzusban részt vevő névmások (és ige-
ragok) közti váltás lehetőségét. Az (1)-es példát tekintve ez a TP konstituensek tökéletes egyezését jelenti, ami egy egyszerűsített FocP<TP<VP struktúrát feltételezve a következő reprezentációhoz vezetne (az ige Foc-ba mozgását nem ábráztuk, ennek hiányáról l. van Craenenbroeck–Lipták (2008)).

Az ellipsis alá eső TP az előzmény TP-jével megegyező, izomorfikus volta megköveteli, hogy a vastagon szedett szavak és csomópontok mind lexikális jelentésüket mind elrendezésüket (konfigurációjukat) tekintve megegyezzenek. Ennélfogva az ellipsisbe eső predikátum az

előzményhez hasonlóan a *megy* ige kell legyen, hasonlóképpen az igeidő jelen idejéhez, ami szintén kötelezően azonos az előzmény igeidejével.

A szemantikai ellipszisazonosságot feltételező művek szintaktikai megfelelés helyett csak szemantikai megfelelést követelnek meg. A legnépszerűbb ilyen strukturális alapú elemzés, Merchant (2001), a *kölcsönös logikai vonzat* követelményét írja elő az ellipszis és antecedense között – pontosabban ezek fókusz elemektől elvonatkoztatott (*F-closure*) és egzisztenciálisan lekötött változata között. A diskurzusrésztvevők közti váltástól elvonatkoztatva (egy alul-specifikált *agens*-re cserélve az alanyokat az egyszerűség kedvéért) a következő tartalmakat kapjuk a TP-re nézve.

- (5) $F\text{-clo}(TP_{\text{antecedens}}) = \exists x.\text{megy}(\text{agens})(\text{idő: jelen})(x)$
 $F\text{-clo}(TP_{\text{ellipszis}}) = \exists x.\text{megy}(\text{agens})(\text{idő: jelen})(x)$

Mivel az előzmény TP és az ellipszis TP között fennáll a kölcsönös logikai vonzat reláció ($F\text{-clo}(TP_{\text{antecedens}}) \Leftrightarrow F\text{-clo}(TP_{\text{ellipszis}})$), az ellipszis kielégíti az ellipszisazonosság követelményét.

Fontos megjegyezni, hogy a fentebb vázolt szintaktikai, illetve szemantikai azonosságtételek *szigorú* azonosságelméletek abból a szempontból, hogy pontos és teljes egyezést várnak a ki nem ejtett részek *lexikális* tartalmára nézve – kivéve a már említett alany-, nyom- és index-váltási lehetőségeket. A példánkra lefordítva tehát azt jósolják, hogy az ellipszis alatt értendő ige pontosan és teljesen megegyezzen az előzmény eredeti igéjével. Az ilyen és ehhez hasonló adatokban – mint például a további (6), (7) és (8)-as mondatokban – ezt is várjuk el: a fragmentum predikátumának teljes mértékben meg kell egyeznie az eredeti kérdés predikátumával, hiszen a fragmentum közlése csak így értelmezhető.

- (6) – Kinek kiabálsz?
 – Hangának.
 a. = Hangának kiabálok.
 b. ≠ Hangának suttogok.
- (7) – Mikor firkáltatok össze az asztalterítőt?
 – Tegnap.
 a. = Tegnap firkáltuk össze az asztalterítőt.
 b. ≠ Tegnap ettük le az asztalterítőt.
- (8) – Mikor faxoltad el a szerzői megállapodást?
 – Ma reggel.
 a. = Ma reggel faxoltam el a szerzői megállapodást.
 b. ≠ Ma reggel e-maileztem el a szerzői megállapodást.

Ahogy az (a)-pontokban megjelenített egyedüli lehetséges jelentések sugallják, a fragmentum jelentését akkor kapjuk meg, ha pontosan az eredeti predikátumot töltjük be a hiányzó predikátum helyébe, a *szigorú* ellipszisazonosság kívánalma szerint.

3. A *Pom Pom* talány

A *szigorú* ellipszisazonosság kívánalma, akár szemantikai, akár szintaktikai definíciónak felel-jen is meg, ellenpéldákra talál olyan fókuszált fragmentumokban, melyeket rövid néven *Pom Pom* válaszoknak nevezek a következőkben – utalva arra, hogy a *Pom Pom meséi* rajzfilmsorozat (MTV 1979/1980, író Csukás István) majdnem minden epizódja ilyen dialógussal kezdődik:

- (9) *Pom Pom:* Szia, Picur! Hova rohansz?
Picur: *Iskolába.* De egyáltalán nem rohanok.

Az (1), (6)–(8) példákhoz képest ez az *Iskolába* fragmentum abban különbözik, hogy egy ellentételező közlés követi, mely *korrigálja* a fragmentum előzményének ellipszisbe kerülő predikátumát. Amint a válasz teljesen kifejtett mondat alá alakítása megmutatja (l. 9'), ebben a dialógusban a ki nem ejtett predikátum nagy valószínűséggel nem az eredeti ige jelentését tartalmazza. Ha az előzményben használt igét értjük a hiányzó predikátum alatt, ellentétes tartalmakat állítunk egymás után: a korrekció tagadja az első mondat igei predikátumát, ami együttesen ellentmondó, inkongruens közlésnek minősül a válaszadó számáról (az inkongruens egymás utáni közléseket az első közlés elé tett # jellel jelölöm):

- (9') *Pom Pom:* Szia, Picur! Hova rohansz?
Picur: # Iskolába rohanok. De egyáltalán nem rohanok.

A *Pom Pom* válaszhoz hasonló példák a következők is:

- (10) – Kinek kiabálsz?
 – Hangának. De nem kiabálok, csak hangosan beszélek!
- (11) – Mikor firkáltátok össze az asztalterítőt?
 – Tegnap. De nem összefirkáltuk, hanem leettük.
- (12) – Mikor faxoltad el a szerzői megállapodást?
 – Ma reggel. De nem elfaxoltam, ele-maileztem.

Ezekben a dialógusokban, a (9)-hez hasonlóan szintén nem tehetjük fel, hogy a ki nem ejtett predikátum megegyezik az előzményből kölcsönzött predikátummal, mert a (10')–(12')-ben található válaszok inkongruensek.

- (10') – Kinek kiabálsz?
 – # Hangának kiabálok. De nem kiabálok, csak hangosan beszélek!
- (11') – Mikor firkáltátok össze az asztalterítőt?
 – # Tegnap firkáltuk össze az asztalterítőt. De nem összefirkáltuk, hanem leettük.
- (12') – Mikor faxoltad el a szerzői megállapodást?
 – # Ma reggel faxoltam el a szerzői megállapodást. De nem elfaxoltam, ele-maileztem.

Fontos megjegyezni, hogy bár a (9')–(12') példák inkongruens válaszokat tartalmaznak, ezen példák (9)–(12)-ben található ellipszist tartalmazó változatai semmilyen formában nem számítanak inkongruensnek, furcsának vagy ellentmondónak, és olyan érzésünk sincs, hogy a válaszadó a korrigáló folytatásban kétségbe vonja, vagy felülírja a fragmentummal tett első állítását.

Ahogy az eddigi példák mutatják, a *Pom Pom* mondatok megjelenhetnek mód- és instrumentális igékkel (olyan igékkel, melyek lexikális tartalma utal az általuk kifejezett cselekvés módjára és eszközére). De tanúi lehetünk ezeknek a dialógusoknak eredményt jelölő igékkel is. Képzeljük el, hogy egy kémia szakos hallgató gömbloblikban melegít valamit, amikor egy másik hallgató meglátja. Ebben a kontextusban lefolyhat a következő dialógus:

- (13) – Mit forralsz?
 – Zselatint. De nem forralom, olvasztom.
 (v.ö. # Zselatint forralok. De nem forralom, olvasztom.)

Hasonlóképpen, egy autószerelő műhelyben lefolyhat a (14)-ben levő párbeszéd. Képzeljük el, hogy a kérdezett olajos ruhával kezeli valaminek a felületét, amit a kérdező nem tud azonosítani:¹

- (14) – Mit tisztítasz?
 – A főtengelyt. De nem tisztítom, hanem olajozom.
 (v.ö. # A főtengelyt tisztítom. De nem tisztítom, hanem olajozom.)

Összeségében tehát elmondható, hogy a *Pom Pom* válaszok a szigorú azonosság tételét vonják kétségbe, és egy különös talánnyal szolgálnak. () jelekkel jelölve az ellipsis szemantikai/szintaktikai tartalmát, a következő kettősséggel állunk szemben: az (1)-ben az eredeti igét értjük a hiányzó elem alatt, a (9)-ben viszont az eredeti ige inkongruens közléshez vezet.

- (1') – Hova mész?
 – *Iskolába* (megyek).
 (9') – Szia, Picur! Hova rohansz?
 – *Iskolába* (#rohanok). De egyáltalán nem rohanok.

Más szóval, az „alap esetnek” tekinthető nem javított fragmentumokban ((1), (6)–(8) mondatok), az igék teljes, szigorú azonossága szükségeltetik, a *Pom Pom*-típusú válaszok ((9)–(14)) pedig, melyek javítással állnak, az igék szigorú azonossága *ellen* tesznek tanúságot, ellenpéldákkal szolgálva a szigorú szemantikai illetve szintaktikai azonosságelméleteknek. A következő szakasz erre a talányos kettősségre próbál magyarázatot adni.

4. A *Pom Pom* talány egy lehetséges megoldása

A *Pom Pom* talány legkézenfekvőbb megoldása, hogy az ellipsis azonossági feltétele nem szigorú, hanem megenged némi „lazaságot” is bizonyos kontextusokban, azaz nem követel teljesen pontos megfeleléseket, lásd Johnson (2012), Thoms (2013), Rooryck–Schoorlemmer (2014), Den Dikken (2016) munkáit és adatait. Ezek a művek több példával is szolgálnak arra, hogy az ellipsisben ki nem ejtett tartalmak nemcsak teljesen pontos, hanem bizonyos szempontból *redukált*, csökkentett szemantikai/szintaktikai tartalmak is lehetnek az előzményhez képest. Ebben a szakaszban egy ilyen megoldást javasolunk a *Pom Pom* talányra is, három lépésben: az akkomodáció jelenségének bemutatása után (4.1. alfejezet) rátérünk a fenti talány ilyen jellegű megoldására (4.2. alfejezet) és az előzmény módosításának miéértjére (4.3. alfejezet).

4.1. Ellipsisazonosság és előzményakkomodáció

A legpontosabban kidolgozott elmélet, ami tanúságot tesz az ellipsisazonosság „lazasága” mellett, Thoms (2013)-as cikke. Ez megmutatja, hogy az ellipsismegfelelés szabálya bizonyos esetekben ignorálhat, azaz figyelmen kívül hagyhat adjunktum elemeket az antecedensből, például határozókat (l. (15)), illetve jelzőket (l. (16), Potts et al. (2009)). A példák Thoms eredeti angol adatainak magyarra átültetett változatai:

¹ Mellékesen megjegyzendő, hogy a (13)-ban és a (14)-ben bemutatott szituációk sajátja az is, hogy a kérdést feltevő ezekben közvetlen (vizuális, akusztikus stb.) *érzékelés* útján szerezzen tudomást a kérdezett tevékenységről, és ne másodkézből, illetve időben és térben távol attól. Mind a (13)-as, mind a (14)-es dialógus furcsán hangzana pl. telefonbeszélgetés során, aminthogy a (9), (10) és (11)-es példák is furcsán hangzanának, mert csak közvetlen érzékelés esetén működnek jól. A (12)-es példánál azonban a közvetlen érzékelés nem szükséges a kérdező részéről, ahogyan a (30)-as példa sem követeli ezt meg (l. lentebb). Köszönet egy névtelen bírálónak, hogy felhívta a figyelmemet erre az érdekes sajátosságra.

(15) Anglia *vakon* követte Amerikát Afganisztánba, anélkül, hogy tudta volna, miért.

(16) – Ma is biztos fogom látni a *rohadt* kutyádat a parkban!
– Nem fogod. Szegényke egy hete kimúlt.

Ezekben a példákban a dőlten szedett adjunktumok, bár részét képezik az ellipsisz előzményének, teljességgel hiányoznak az ellipsisz alá eső jelentéstartalomtól. Az első példában erre az az evidencia, hogy a hiányzó szakasz jelentése anyanyelvi beszélők ítéletei szerint nem tartalmazza a határozót:

(15') Anglia *vakon* követte Amerikát Afganisztánba, anélkül, hogy tudta volna, miért (követi (#vakon) Amerikát Afganisztánba).

A második példánál még kézzelfoghatóbb jelenséggel állunk szemben: az ún. *expresszív*, negatív jelentésű *rohadt* evidensen hiányzik az elliptált predikátumból. Amint a példa mutatja, a kutya tulajdonosa nem osztja kommunikációs társa negatív véleményét a kutyájáról, hiszen *szegénykének* nevezi a folytatásban.

(16') – Ma is biztos fogom látni a *rohadt* kutyádat a parkban!
– Nem fogod (látni a (# rohadt) kutyámat a parkban). Szegényke egy hete kimúlt.

Thoms (2013) ezekre az esetekre egy olyan *laza* szemantikai azonosságelméletet javasol, ami megengedi, hogy az ellipsisz nem csak az eredeti előzménnyel vághat egybe, hanem annak egy *akkomodált* (pragmatikai okokból átalakított) változatával is. Az akkomodáció mechanizmusának konkrét határt szab, hogy az átalakított antecedens *logikai vonzata* (entailment) kell, hogy legyen az eredeti antecedensnek.

A (15)-ös példára nézve ez a következőt jelenti: mivel a *követés* logikai vonzata a *vakon követésnek*, a határozó az előzményből elhagyható (ezt a lépést Thoms „konjunkt eliminációnak” nevezi Hardt (1993) után). Új-davidsoni eseményszerekezetet használva a következő reprezentációkat teszi fel tehát Thoms:

- (15'') (i) Eredeti antecedens
A = követ(e) & Agent(Anglia, e) & Theme(Amerika, e) & irány(Afganisztán, e) & vakon(e)
(ii) Akkomodált antecedens (a vakon(e) eltávolítása után)
A' = követ(e) & Agent(Anglia, e) & Theme(Amerika, e) & irány(Afganisztán, e)
(iii) Ellipsisz
E = követ(e) & Agent(Anglia, e) & Theme(Amerika, e) & irány(Afganisztán, e)

Ahogy ebből is látszik, az ellipsisz teljesen megfelel az akkomodált előzménynek (A'), ami pedig redukált, határozó nélküli verziója az eredeti előzménynek (A).

Figyeljük meg, hogy az ilyen esetekhez hasonló, adjunktum-kihagyó példák a *Pom Pom* válaszok körében is fellelhetők. A következő példákban a kihagyott határozót és jelzőt ismét dőlten szedtük:

- (17) – Mit fordítasz *olyan lelkesen*?
– Az angol házit. De nem vagyok lelkes, csak hamar kész akarok lenni vele.
(18) – Hol van az a *rohadt* kutya már megint?
– Hátul a kertben. De nem „*rohadt*”!

A szakirodalomból vett (15)–(16)-os példákhoz hasonlóan itt sem található meg a határozó, illetve a jelző a ki nem ejtett tartalomban, csak a predikátum többi része:

- (17') – Mit fordítasz olyan *lelkesen*?
 – Az angol házit (fordítom) / (# fordítom lelkesen). De nem vagyok lelkes, csak hamar kész akarok lenni vele.
- (18') – Hol van az a *rohadt* kutya már megint?
 – Hátul a kertben (van az a kutya) / (# az a rohadt kutya). De nem „*rohadt*”!

Thoms fentiekben vázolt megoldása ezekre a példákra is alkalmazható. Mivel a *fordítom* predikátum logikai vonzata a *lelkesen fordítom* predikátumnak, Thoms eszmefuttatását követve a *lelkesen* határozó elhagyható a (17)-ben; hasonlóan a *kutya* predikátum logikai vonzata a *rohadt kutya* predikátumnak, így a jelző is kihagyható a (18)-ban.

Mivel Thoms megoldásával jó nyomon járhatunk a (17), (18)-as példákat tekintve, a következő szakaszban megpróbáljuk a javasolt mechanizmust átültetni az igékre vonatkozó *Pom Pom* talányra. Thoms módszerét követve itt is egy *akkomodált* antecedenst fogunk feltételezni, ami leredukált, egyszerűsített változata az eredeti előzménynek.

4.2. Előzményakkomodáció a *Pom Pom* válaszokban

Az elemzést abból a tényből kezdjük levezetni, hogy a *Pom Pom* válaszok eddig bemutatott verziói mind egy kérdőszavas kérdésre adott válaszok, ahol a fragmentum a megelőző kérdésre adott válaszkonstituensként szolgál. Roberts (1996)-os diskurzelmélete (és megannyi ezt követő munka) nyomán azt mondhatjuk, hogy a fragmentum maga az *Éppen Tárgyalt Kérdésre* (ÉTK, *Question Under Discussion*, Roberts (1996)) adott válasz (Reich 2007; Weir 2014). Ahogy a szakirodalom rámutat, a választ kiváltó ÉTK sok esetben egy konkrét, diskurzusban elhangzó kérdő mondatnak felel meg, de lehet egy olyan kérdés is, ami nincs kiejtve, hanem csak impliciten van jelen az adott diskurzusban.

A *Pom Pom* válaszokról azt fogjuk állítani, hogy ezekben a válaszadó ilyen implicit kérdésre reagál. Azaz nem az eredeti kérdést, hanem ennek egy *akkomodált* változatát érti *Éppen Tárgyalt Kérdésnek*. Az átalakított kérdés egy olyan kérdés, ami az elhangzó kérdésnél kevésbé specifikus: a beszélő az akkomodált ÉTK-t úgy hozza létre, hogy az eredeti ígét kicseréli egy kevésbé specifikus ígével, amit az eredeti ige logikailag vonz (entailment).

A (9)-es példára vonatkoztatva ez azt jelenti, hogy az ÉTK nem a *Hova rohansz?* kérdésnek, hanem a *Hova mész?* kérdésnek felel meg, ami a *Hova rohansz?* kérdés „legyengített”, redukált formája. Új-davidsoni eseményszerkezetben ez a változás így ábrázolható (a fókuszált *Iskolába* fragmentum ábrázolása Herburger (2000)-et követi):

- (19) Eredeti előzmény
 (i) $A (ÉTK_A) = ?x \exists e [\text{rohan}(e) \ \& \ \text{Agent}(te, e) \ \& \ \text{végcél}(x, e)]$
- Akkomodált előzmény
 (ii) $A' (ÉTK_{A'}) = ?x \exists e [\text{megy}(e) \ \& \ \text{Agent}(te, e) \ \& \ \text{végcél}(x, e)]$
- Ellipszis
 (iii) $E = \exists e [\text{megy}(e) \ \& \ \text{Agent}(\text{én}, e) \ \& \ \text{végcél}(x, e)] \ \text{végcél}(\text{iskola}, e)$

Ahogy az (i)-es reprezentáció mutatja, az ellipszis kiejtett előzménye a *rohan* predikátumot tartalmazza, míg az akkomodált előzmény a *megy* predikátumot. A fragmentum jelentése a (iii)-as reprezentációnak felel meg, amiben az ellipszis (az aláhúzott szakasz) teljes módon egyezik az akkomodált előzménnyel.

Figyeljük meg, hogy az eredeti ige logikailag vonzza a kevésbé specifikus ígét (*rohan* \Rightarrow *megy*), így a redukciós lépés Thoms elméletét követve engedélyezett. Fontos arra is rámutatni, hogy ugyanez a reláció fennáll az eredeti és az akkomodált ÉTK-kra nézve is. Az eredeti

ÉTK_A logikailag vonzza az akkomodált ÉTK_A-t, Groenendijk és Stokhof (1989) (20)-ban megadott definíciója szerint:

(20) $Q1 \Rightarrow Q2$

Egy kérdés (Q1) akkor vonz logikailag egy másik kérdést (Q2), ha minden Q1-re adott igaz és teljes válasz igaz és teljes válasz Q2-re is.

Esetünkben ez a feltétel teljesül, hiszen a *Hova rohansz?* kérdésre adott válaszok {*Iskolába rohanok, Koncertre rohanok, A buszhoz rohanok* stb} teljes és igaz választ adnak a *Hova mész?* kérdésre is – ami abból is kitűnik, hogy a (21)-ben látható példa gyakori és tökéletesen elfogadható dialógusnak számít a természetes nyelvekben.²

(21) – Hova mész?

– A buszhoz rohanok.

4.3. Az akkomodáció miéértje: a tárgyalt tartalom

Az Éppen Tárgyalt Kérdés akkomodációjának mechanizmusa után rátérünk arra, hogy tulajdonképpen miért is történik akkomodáció a *Pom Pom* dialógusokban.

Köztudott, hogy egy kérdés értelmezése – és így a rá adott válasz – többféle lehet, függően attól, hogy mit tart a kérdés megszólítottja, értelmezője a kérdés lényegi pontjának (*main point of the utterance*), illetve a kérdező kommunikációs céljának (l. van Rooy 2003; Gyuris-Molnár 2016). A *Pom Pom*-féle dialógusokról azt mondhatjuk, hogy akkomodáció akkor lép fel, ha a válaszadó beszélő az első kérdésben megfogalmazott tartalom lényegi pontjának a *kérdőszavas frázis által bevezetett változó azonosítását* tekinti.

Ennek az intuíciónak a pontos megfogalmazására a szakirodalomból ismert *tárgyalt tartalom* (*at-issue content*) illetve *nem tárgyalt tartalom* (*non-at-issue content*) fogalmát érdemes használnunk (Farkas-Bruce 2010; Simons et al. 2010; AnderBois 2011; Tonhauser 2012; AnderBois-Brasoveanu-Henderson 2015). A *tárgyalt tartalom* tipikusan az a tartalom, amivel a beszélő a *common ground*-hoz (a beszélők által elfogadott proposíciókhoz) közvetlenül járul hozzá, kérdés vagy állítás formájában, és amelyre a kommunikációs partnertől visszajelzést (választ, megerősítést) vár. A *nem tárgyalt tartalom* ezzel szemben olyan tartalom, ami nem közvetlenül, hanem közvetetten kerül a *common ground*-ba, és melyre a beszélő nem vár visszajelzést (megerősítést) a beszédpartnerétől. Nem tárgyalt tartalom megjelenítésre kerülhet preszuppozíció formájában vagy mellékes tartalmakként megjelenítve – az utóbbi tartalmak behatóan kutatott példái a nem korlátozó jelentésű vonatkozó mondatok, a parentetikus kifejezések illetve az expresszív kifejezések (l. (16) és (18) példák fentebb).

A *Pom Pom* talányra nézve az állításunk az, hogy a válaszadó az eredeti kérdést akkomodáció során pragma-szemantikai reprezentációját tekintve két részre bontja: egy *tárgyalt tartalomnak* megfelelő eredetinel gyengébb kérdésre és egy *nem tárgyalt tartalomnak* megfelelő mellékes közlésre, ami a predikátum egyik körülményét, pl. módját, eszközét, végeredményét adja meg.

² Fontos megjegyezni, hogy a (20)-ban megadott feltétel csak pozitív válaszokra igaz, nem vonatkozik tagadott válaszokra, hiszen egy gyengébb kérdésre adott tagadás nem ad igaz választ egy erősebb kérdésre: abból, hogy *Nem rohanok sehova*, nem következik, hogy *Nem megyek sehova*. (Köszönet egy névtelen bírálónak, hogy felhívta erre a figyelmemet.) Ebből következik az is, hogy a *Pom Pom* válaszok nem tartalmazhatnak tagadott választ, ahogy az (i)-es is mutatja:

(i) – Hova rohansz?

– Sehova. # De nem rohanok.

Eredeti példánkra nézve ez a (22)-es sematikus ábrázolásban adható meg – a mellékes közlésben tett körülménymegjelölést itt egy komplex módhatározóként fejezzük ki (mivel vázlatos jelentésábrázolásra törekszünk, a módhatározó szintaktikai formája teljesen esetleges):

(22) (i) Hova rohansz? =

(ii) $\underbrace{\text{Hova mész,}}_{\text{tárgyalt tartalom}} \quad \underbrace{\text{olyan módon, amit rohanásnak nevezek?}}_{\text{nem tárgyalt tartalom}}$

ÉTK, ellipsis előzmény
ÉTK-ra válasz: *Iskolába (megyek).*

korrekció tárgya:
De nem rohanok.

Azaz a *tárgyalt tartalom* az Éppen Tárgyalt Kérdésként értelmeződik és közvetlen megválaszolásra kerül. A *nem tárgyalt tartalom* viszont nem képezi részét az ÉTK-nak, hanem a korrekció tárgyaként kerül terítékre a fragmentum után. Fontos megjegyezni, hogy az ige jelentésének ilyenfajta szétválasztása csak akkor engedélyezett, ha korrekcióval utalunk vissza a *nem tárgyalt tartalmi* elemre. Korrekció nélküli válasz ugyanis nem értelmezhető feltétlen gyengébb proposícióként, mint a feltett kérdés (l. (23a)) – azaz az akkomodációra valamilyen *nyelvi* jel kell, hogy utaljon (Fox 2000). Az esetünkben ez a nyelvi jel az ellentételező *de* partikula (l. (23b)) és emellett az eredeti igejelentés explicit kizárása, pl. tagadás útján.³

- (23) a. – Hova rohansz?
– Iskolába (rohanok) / (#megyek).
b. – Hova rohansz?
– Iskolába. De nem rohanok. / #Nem rohanok.

Míg a (22)-ben ábrázolt példában az ige jelentésének a *nem tárgyalt tartalomként* kezelt része módhatározó, ez a komponens lehet eredmény kifejezése is, lássuk ismét a (13) példát, ahol feltehetjük, hogy a kevésbé specifikus ige a *forral* helyett pl. a *melegít*.

- (13) – Mit forralsz?
– Zselatint. De nem forralom, olvasztom.

- (24) – Mit forralsz?
= (Mit *melegítesz*_{tárgyalt tartalom})(forrást eredményezve_{nem tárgyalt tartalom})?
– Zselatint (melegítek). De nem forralom, olvasztom.

A további példáink hasonló jellegű kezelése azt is megmutatja azonban, hogy a kevésbé specifikus, akkomodált ige nem minden esetben adható meg evidensen: néhány esetben nem létezik, mint lexikális elem az adott nyelvben. A (14)-es példa elemzésénél ilyen problémába ütközünk:

- (14) – Mit tisztítasz?
– A főtengelyt, de nem tisztítom, olajozom.

³ A *de* akkomodációt jelző szerepe valószínűleg annak tulajdonítható be, hogy ez az elem expliciten utal vissza arra a proposícióra, ami javítás alá esik, és az akkomodáció ezt a visszautalást valamilyen megkívánja. Az eredeti ige kizárása egyébként nem csak explicit tagadással, hanem kimerítő/kizáró fókusz útján is történhet.

(i) – Hova rohansz?
– Iskolába. De csak sétálok. / De SÉTÁLOK, ha nem látnád.

Gondolatmenetünk alapján egy olyan igét várnánk a *tisztít* helyébe, ami ennél kevésbé specifikus ige, és megadható úgy, mint a *tisztít* ige, levonva belőle az eredmény (a *tisztulás*) jelentését. Ilyen ige pontosan ilyen jelentéssel (tudtommal) nincs a magyar nyelvben. Az akkomodált ige megközelítő jelentésére jobb híján egy absztrakt „kezel” igét tételvezhetünk fel, ami egy ágens és egy téma argumentummal rendelkezik, és valakinek valamire való ráhatását jelenti:

- (25) – Mit tisztítasz?
 = (Mit „kezel”^{tárgyalt tartalom}), (tisztulást eredményezve^{nem tárgyalt tartalom})?
 – A főtegyet („kezelem”). De nem tisztítom, hanem olajozom.

Ha az itt adott elemzés jó nyomon jár, az egyúttal azt is kell jelentse, hogy az általunk feltételezett igecserélő akkomodációs mechanizmus, és így az azonosságot előíró követelmény *szemantikai* és nem szintaktikai struktúrákon kell hogy működjön – azaz például a fenti (5)-ben bemutatott definíciót (pl. Merchant 2001; Thoms 2013) részesíti előnyben a (4)-es megjelenítéssel (pl. Tanaka 2011) szemben. Ha szintaktikai struktúrán működne, azt várnánk, hogy a szintaxisnak, és lexikális szintaxiselméletet feltételezve a nyelv lexikonának, minden *Pom Pom* dialógus esetében rendelkezésére kell hogy álljon egy kevésbé specifikus igei predikátum, ami akkomodálható a fragmentált válaszbán. Amint a legutolsó példa mutatja, erre bizonyos esetekben nincs felhasználható lexikális elemünk – míg a szükséges jelentés a szemantikában könnyedén előállítható. Ilyen szempontból a *Pom Pom* mondatok tehát érvet szolgáltatnak arra is, hogy az ellipsisazonosság követelményét jobb szemantikai, mint szintaktikai alapon definiálni.

Összefoglalva, elemzésünk lényege az, hogy a *Pom Pom* dialógusokban az eredeti ige lexikai jelentése (pontosabban pl. a *rohan* többjelentése a *megy* jelentésével szemben) a *nem tárgyalt tartalom* részét képezi, és az ellipsis mellőzni, ignorálni tudja ezt a fajta tartalmat. Ez utóbbi megállapítás nem új: már Potts et al (2009) megjegyzi, hogy az expresszívvel (pl. *rohad!*) kifejezett *nem tárgyalt tartalmat* is ignorálhatja az ellipsisazonosság szabálya – ezt láttuk kifejeződni a fentről ismételt (16)-es példában is:

- (16) – Ma is biztos fogom látni a *rohad!* kutyádat a parkban!
 – Nem fogod. Szegényke egy hete kimúlt.

Potts et al. (2009)-hez képest ebben a cikkben abban nyújtunk újat, hogy amellet érvelünk, hogy a *nem tárgyalt tartalom* akkor is mellőzhető az ellipsis által, ha a *nem tárgyalt tartalom* a *predikátum lexikai jelentésének egy részét képezi*.⁴

4.4. Akkomodáció és preszuppozíció

Továbbmenve fontos megjegyezni, hogy a *Pom Pom* talányban a lexikai ige *nem tárgyalt tartalmi* tulajdonsága abból is látszik, hogy ezekben a dialógusokban az ige csak akkor javítható, ha az az előzménymondatban a kérdőszavas kérdés mögötti *preszuppozíció* része. A *preszuppozíció*ban jelen levő tartalom pedig definíciószerűen a *nem tárgyalt tartalomhoz* tartozik

⁴ Érdekes kérdés, hogy mennyire tudja „leszegényíteni” az akkomodáció az előzményige értelmét, illetve van-e olyanfajta jelentéselem, amitől nem tud elvonatkoztatni. Bár erre pontos válasszal nem tudunk szolgálni, a következő elfogadható példa (Peter Culicover, személyes közlés) arra enged következtetni, hogy a redukció egészen tartalmatlan, csak egzisztenciális predikációt kifejező igehez (pl. *van*) is vezethet. Az (i)-ben közölt dialógus egy mozdulatlan, fekvő személy láttán folyhat le például:

- (i) – Ki alszik ott?
 – Frank. De nem alszik, lelőtték.

A válaszfragmentum a *Frank van ott*, esetleg a *Frank fekszik ott* kijelentésnek felelhet meg, ha az elemzésünk jó nyomon jár.

(l. Karttunen–Peters 1979; Horton–Hirst 1988). Az igejelentés preszupponált volta abban is látható, hogy az ige a kérdés után azonnal javítható az *Álljon meg a menet!* (*Wait a minute!*) közbevetés után is, ami a preszuppozíciók elvetésének tipikus jelölője (von Fintel 2004):

- (26) – Hova rohansz?
– Álljon meg a menet! Én nem rohanok sehova!

Másik érvünk az ige preszupponált tartalma mellett az, hogy a kérdőszavas kérdések mellett a *Pom Pom* dialógusok kontrasztív fragmentumokkal is működnek, ahol az előzményben az ige szintén a kontrasztív fókusz preszuppozíciójába kell hogy essen:

- (27) – Az ISKOLÁBA rohansz?
– Nem, A JÁTSZÓTÉRRE. De egyáltalán nem rohanok.
(28) – HANGÁNAK kiabálsz?
– Nem, NEKED! De nem kiabálok, csak hangosan beszélek.

Nem működnek viszont az olyan dialógusok, ahol az előzmény nem tartalmaz kérdőszót vagy kontrasztív fókuszt, és így az ezekhez tartozó preszuppozíciót sem. Ezért rosszak a *Pom Pom* közlések az olyan állításokban, ahol a mondat minden része kontraszt nélküli új információt hordoz. Ilyen példákban nincs kontrasztív fókusz – preszuppozíció tagolás, így az ige a *tárgyalt tartalom* része.

- (29) – Amikor Pom Pom találkozott vele, Picur éppen rohant az iskolába.
– Igen, és vele együtt Gombóc Artúr is. # De nem rohant.

5. Összefoglalás

E cikk elsődleges célja a *Pom Pom* talány bemutatása volt, ami fontos kérdéseket vet fel az ellipszist tartalmazó mondatok értelmezésére vonatkozóan, kiváltképpen arra a kérdésre nézve, hogy az ellipsis mennyiben kell, hogy hasonlítson az előzményére.

A *Pom Pom* dialógusok, melyek ismérve egy fragmentum utáni előzményre vonatkozó javítás, olyan elliptikus válaszokat tartalmaznak, amelyek intuíciónk szerint nem az előzménymondat lexikális predikátumát tartalmazzák, hanem egy attól eltérő predikátumot. Ez a predikátum jelentését nézve egy gyengébb, kevésbé specifikus állítást tesz, mint az előzmény. A *Pom Pom* talány így érvet szolgáltat arra, hogy az elliptikus mondatok ellipsis alá eső része nem mindig egyezik meg az őt megelőző kiejtett antecedens releváns részével, azaz a *Pom Pom* dialógusok a *laza* ellipsziszazonosság tételét támogatják a *szigorú* ellipsziszazonosság tételével szemben.

A cikk második részében kísérletet tettünk a *Pom Pom* talány magyarázatára. Azt állítottuk, hogy a *Pom Pom* fragmentumokban az ellipsis egy akkomodált antecedenssel azonos (követve Thoms 2013-as munkáját). Az akkomodált antecedens egy kevésbé specifikus kérdésnek felel meg, mint a kiejtett előzmény. Az akkomodált kérdés az eredeti igejelentés leredukálásával érhető el: az eredeti ige egyik jelentéskomponense (ami példáinkban a cselekvés módját, eszközét vagy eredményét jelölte) kihagyásra kerül, és így az ellipsis egy kevésbé specifikus, de logikailag vonzott predikátumot tartalmaz. A mód, eszköz illetve eredménykomponens kihagyása annak köszönhető, hogy a válaszadó értelmezésében ez a jelentéselem az eredeti kérdésben a *nem tárgyalt* (*non-at-issue*) *tartalom* része, és az ellipsis el tud vonatkoztatni *nem tárgyalt tartalmaktól*.

Végül az utolsó szakaszban arra is rámutattunk, hogy a kevésbé specifikus akkomodált predikátum nem minden esetben létezik a nyelv lexikonában, ami arra enged következtetni, hogy az ellipsziszazonosság követelménye nem szintaktikai struktúrákat és a bennük előforduló lexikai elemeket méri össze, hanem feltehetőleg szemantikai reprezentációkkal operál.

Fontos megjegyezni végül, hogy míg a *Pom Pom* jelenség bemutatásában csak igei tartalmakra koncentráltunk, a leírt jelenség nem korlátozódik igei predikátumokra. Érinthet másfajta kategóriákat, mint például a főnévi frázisokat. Figyeljük meg a következő példát, ahol az *igazgató* jelentése kerül javítás alá. Kontextus: a kérdező nem volt ott az értekezleten, és tévesen hiszi, hogy azt az igazgató tartotta.

- (30) – Kit dicsért egyfolytában az igazgató az értekezleten?
– A Lajost. De az igazgató volt.

A *Pom Pom* dialógusok ezen fajtája és a jelenség sok egyéb érdekes tulajdonsága remélhetően későbbi kutatások tárgya lesz.

Ajánlás

Ezt a cikket Kenesei István „Tanár Úrnak” ajánlom, boldog születésnapot és még nagyon sok örömteli, egészséges és tevékeny évet kívánva. Köszönöm, hogy egyetemi diák koromban időt, energiát nem sajnálva bevont a formális nyelvészet világába (eltérítve a gömblombikoktól), megragadva minden lehetőséget arra, hogy óriási szaktudásából a lehető legtöbb ragadjon ránk, struktúrák iránt fogékony diákjaira. Ő nyitotta fel a szememet arra, hogy akárcsak a kémia, a nyelv is egyszerre absztrakt és kézzelfogható, és ez a kettősség életre szóló, soha meg nem unható talányokkal szolgál. Azon túl, hogy milyen érdekes a mondat, a morfológia, a rejtélyes magyar fókusz (és Wittgenstein!), azt is tőle tanultuk meg, hogyan kell konferenciát szervezni, plakátot ragasztani, korrektúrát olvasni, nem is beszélve a legfontosabbról, hogy a diákjainkat mindig nagyon komolyan kell venni, még akkor is, ha almvásárlásról van szó.

Széleskörű tudása, szellemének frissessége és játékossága, valamint mások iránti kedvessége követendő példa számomra. Azért pedig, hogy immár két évtizedes támogatásának is köszönhetően nap mint nap lehetőségem van arra, hogy a nyelvvel foglalkozzak – elsősorban a magyarral, idegenben is –, nem tudok eléggé hálás lenni neki.

Köszönetnyilvánítás

A kutatást az NWO (Holland Kutatási Alap) *Ellipsis licensing beyond syntax* nevű pályázata támogatta. A cikk elkészültében nyújtott segítségéért külön köszönettel tartozom Crit Cremersnek, aki nélkül ennek a cikknek még a gondolata sem született volna meg bennem. Ezen túl köszönetet mondok két névtelen bírálónak, a saarbrückeni *Fragments (2016)* konferencia közönségének, valamint a következőknek, hasznos megjegyzéseikért: Güliz Günes, Charissa Jansen, Jim McCloskey, Peter Culicover, Jason Merchant, Andrés Saab, Andrew Weir. És persze, nem utolsósorban, Leventének és Hangának a sok együtt végignézett *Pom Pom* meséért.

Hivatkozások

- AnderBois, Scott 2011. *Issues and Alternatives*. Doktori értekezés. Santa Cruz: University of California.
- AnderBois, Scott – Adrian Brasoveanu – Robert Henderson 2015. At-issue proposals and appositive impositions in discourse. *Journal of Semantics* 32/1:93–138.
- Chomsky, Noam 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: The MIT Press.
- Craenenbroeck, Jeroen van – Anikó Lipták 2008. On the interaction between verb movement and ellipsis: New evidence from Hungarian. In Charles B. Chang – Hannah J. Haynie (szerk.) *Proceedings of the 26th West Coast Conference on Formal Linguistics*. Somerville: Cascadilla Proceedings Project. 138–146.

- Culicover, Peter W. – Ray Jackendoff 2005. *Simpler Syntax*. Oxford: Oxford University Press.
- Dalrymple, Mary – Stuart M. Shieber – Fernando C. N. Pereira 1991. Ellipsis and higher-order unification. *Linguistics and Philosophy* 14/4:399–452.
- Dikken, Marcel den 2016. Three Challenges for Constituent Ellipsis and their Solutions. Előadás. ISLE 4 (International Society for the Linguistics of English). Adam Mickiewicz University, Poznan.
- Farkas, Donka – Kim Bruce 2010. On Reacting to Assertions and Polar Questions. *Journal of Semantics* 27/1:81–118.
- Fintel, Kai von 2004. Would you believe it? The King of France is back! Presuppositions and truth-value intuitions. In Marga Reimer – Anne Bezuidenhout (szerk.) *Descriptions and Beyond*. Oxford: Oxford University Press. 315–341.
- Fox, Danny 2000. *Economy and Semantic Interpretation*. Cambridge: The MIT Press.
- Ginzburg, Jonathan 2012. *The Interactive Stance*. Oxford: Oxford University Press.
- Groenendijk, Jeroen – Martin Stokhof 1989. Type-shifting rules and the semantics of interrogatives. In Gennaro Chierchia – Barbara H. Partee – Raymond Turner (szerk.) *Properties, Types and Meaning Volume II: Semantic Issues*. Dordrecht: Kluwer. 21–68.
- Gyuris Beáta – Molnár Cecília Sarolta 2016. Jól emlékszem, hogy erről a jelenségről nem írt még senki? In Kas Bence (szerk.) „Szavad ne feledd!” *Tanulmányok Bánréti Zoltán tiszteletére*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 179–198.
- Halliday, Michael A. K. 1967. *Intonation and Grammar in British English*. Hague: Mouton.
- Hamblin, Charles L. 1973. Questions in Montague English. *Foundations of Language* 10/1:41–53.
- Hardt, Daniel 1993. *Verb Phrase Ellipsis: Meaning, Form and Processing*. Doktori értekezés. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Herburger, Elena 2000. *What Counts. Focus and Quantification*. Cambridge: The MIT Press.
- Horton, Diane – Graeme Hirst 1988. Presuppositions as beliefs. *Proceedings of the 12th Conference on Computational Linguistics – Volume 1*. Stroudsburg: Association for Computational Linguistics. 255–260.
- Johnson, Kyle 2012. Ellipsis. Előadás. Leiden University.
- Karttunen, Lauri – Stanley Peters 1979. Conventional implicatures in Montague Grammar. In Choon Kyu Oh – Francis J. Dinneen (szerk.) *Syntax and Semantics Vol. 11. Presuppositions*. New York: Academic Press. 1–56.
- Kenesei, István 1986. On the logic of word order in Hungarian. In Werner Abraham – Sjaak de Meij (szerk.) *Topic, Focus and Configurationality*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 143–159.
- Kennedy, Christopher 2008. Argument contained ellipsis. In Kyle Johnson (szerk.) *Topics in Ellipsis*. Cambridge: Cambridge University Press. 95–131.
- Krifka, Manfred 2004. The semantics of questions and the focusation of answers. In Chungmin Lee – Matthew Gordon – Daniel Buring (szerk.) *Topic and Focus. Cross-linguistic Perspectives on Meaning and Intonation*. Dordrecht: Kluwer. 139–151.
- Lasnik, Howard 1995. *Syntactic Structures* meets the Minimalist Program. In Héctor Campos – Paula Kempchinsky (szerk.) *Evolution and Revolution in Linguistic Theory. Studies in Honor of Carlos P. Otero*. Washington: Georgetown University Press. 251–275.
- Lipták Anikó 2011. A fragmentumok mondattana a magyarban. In Bartos Huba (szerk.) *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXIII. Új irányok és eredmények a mondattani kutatásban*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 317–349.
- Merchant, Jason 2001. *The Syntax of Silence. Sluicing, Islands, and the Theory of Ellipsis*. Oxford: Oxford University Press.
- Merchant, Jason 2005. Fragments and ellipsis. *Linguistics and Philosophy* 27/6:661–738.

- Potts, Christopher – Ash Asudeh – Seth Cable – Yurie Hara – Eric McCready et al. 2009. Expressives and identity conditions. *Linguistic Inquiry* **40**/2:356–366.
- Reich, Ingo 2007. Toward a uniform analysis of short answers and gapping. In Kerstin Schwabe – Susanne Winkler (szerk.) *On Information Structure, Meaning and Form*. (Linguistik Aktuell/Linguistics Today 100). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 467–484.
- Roberts, Craige 1996. Information Structure. Towards an integrated theory of formal pragmatics. In Jae-Hak Yoon – Andreas Kathol (szerk.) *Working Papers in Linguistics No. 49. Papers in Semantics*. Columbus: The Ohio State University, Department of Linguistics. 91–136.
- Rooryck, Johan – Erik Schoorlemmer 2014. Mistaken Identity: Ellipsis, Mismatches and Accommodation. Előadás. The 88th Annual Meeting of the Linguistic Society of America. Mineapolis.
- Rooth, Mats 1992. A theory of focus interpretation. *Natural Language Semantics* **1**/1:75–116.
- Rooy, Robert van 2003. Questioning to resolve decision problems. *Linguistics and Philosophy* **26**/6:727–763.
- Ross, John R. 1967. *Constraints on Variables in Syntax*. Doktori értekezés. Massachusetts: MIT.
- Sag, Ivan A. – Jorge Hankamer 1984. Toward a theory of anaphoric processing. *Linguistics and Philosophy* **7**/3:325–345.
- Simons, Mandy – Judith Tonhauser – David Beaver – Craige Roberts 2010. What projects and why. *Semantics and Linguistic Theory* **20**:309–327.
- Stainton, Robert J. 1995. Non-sentential assertions and semantic ellipsis. *Linguistics and Philosophy* **18**/3:281–296.
- Surányi Balázs 2011. A szintaktikailag jelöletlen fókusz pragmatikája. In Bartos Huba (szerk.) *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXIII. Új irányok és eredmények a mondattani kutatásban*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 281–313.
- Tanaka, Hidekazu 2011. Syntactic identity and ellipsis. *The Linguistic Review* **28**/1:79–110.
- Thoms, Gary 2013. Lexical mismatches in ellipsis and the identity condition. In Stefan Keine – Shayne Sloggett (szerk.) *NELS 42: proceedings of the 42nd annual meeting of the North East Linguistic Society*. Amherst: GLSA, Department of Linguistics, University of Massachusetts. 559–572.
- Tonhauser 2012. Diagnosing (not-)at-issue content. In Elizabeth Bogal-Allbritten (szerk.) *Sula 6. Proceedings of the Sixth Meeting on the Semantics of Under-represented Languages in the Americas and SULA-Bar*. Amherst: Graduate Student Linguistic Association. 239–254.
- Weir, Andrew 2014. *Fragments and Clausal Ellipsis*. Doktori értekezés. Amherst: University of Massachusetts.